KĘDZIERZYN-KOŹLE

LOKALNY PLAN DEINSTYTUCJONALIZACJI

dla Gminy Kędzierzyn-Koźle

na lata 2027–2030

Dokument strategiczny określający kierunki rozwoju świadczonych usług społecznych w społeczności lokalnej oraz działania wspierające proces deinstytucjonalizacji na terenie Gminy Kędzierzyn-Koźle.

WSPARCIE LOKALNE

USŁUGI BLISKO LUDZI

AKTYWNOŚĆ I INTEGRACJA

WSPÓŁPRACA I PARTNERSTWO

ROZWÓJ SPOŁECZNOŚCI

Kędzierzyn-Koźle, 2026 r.

Spis treści

CZĘŚĆ I: **Teoretyczne podstawy opracowania i realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji** 3

Wprowadzenie 3

Opis skrótów 5

Dokumenty strategiczne regionalne, krajowe i unijne z zakresu deinstytucjonalizacji 6

Dokumenty unijne i międzynarodowe 6

Dokumenty krajowe 7

Dokumenty regionalne 7

Dokumenty lokalne 8

Dokumenty gminne 8

Dokumenty powiatowe 9

Podstawy prawne opracowania i realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 10

Deinstytucjonalizacja – definicja i podstawowe założenia 12

Grupy objęte procesem deinstytucjonalizacji oraz kierunki rozwoju usług środowiskowych 13

CZĘŚĆ II: Diagnoza lokalnego systemu i potrzeb w zakresie usług społecznych i deinstytucjonalizacji 17

Wstęp 17

Metodologia badań 18

Analiza danych zastanych (desk research) 19

Badania ilościowe 19

Badania jakościowe 20

Metodologia prac nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych 21

Ustalenia diagnostyczne 21

Kluczowe obszary interwencji systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu 24

Zasoby systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu 27

Najważniejsze wyzwania rozwojowe systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu 30

CZĘŚĆ III: Cele, zadania i działania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 33

Założenia i logika interwencji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 33

Cele Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 35

Cel główny 35

Cele szczegółowe 35
Cel szczegółowy 1 35
Cel szczegółowy 2 36
Cel szczegółowy 3 36
Cel szczegółowy 4 37
Cel szczegółowy 5 37
Cel szczegółowy 6 37
Kierunki działań i zadania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 38
Monitoring i ewaluacja realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 50
Źródła finansowania realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji 54
Podmioty realizujące i wykonujące Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji 55
Realizatorzy planu 55
Wykonawcy działań 56
Podsumowanie 57

CZĘŚĆ I:
Teoretyczne podstawy opracowania i realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Wprowadzenie

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji w Gminie Kędzierzyn-Koźle stanowi dokument strategiczny określający kierunki rozwoju lokalnej polityki społecznej w zakresie organizacji i świadczenia usług społecznych w perspektywie średnioterminowej. Dokument wpisuje się w proces transformacji systemu wsparcia społecznego, polegający na stopniowym odchodzeniu od modelu opieki instytucjonalnej na rzecz rozwoju usług świadczonych w środowisku lokalnym oraz wzmacniania samodzielności mieszkańców wymagających wsparcia.

Miasto Kędzierzyn-Koźle należy do największych ośrodków miejskich w południowej części województwa opolskiego i pełni istotną funkcję lokalnego centrum usług społecznych, zdrowotnych oraz edukacyjnych. Jednocześnie – podobnie jak wiele miast średniej wielkości w Polsce – mierzy się z wyzwaniami wynikającymi ze zmian demograficznych, w szczególności ze stopniowym spadkiem liczby ludności, starzeniem się populacji oraz zmianą struktury gospodarstw domowych. Zjawiska te wpływają bezpośrednio na rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, usługi wspierające samodzielne funkcjonowanie osób starszych oraz rozwój form wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, rodzin z dziećmi oraz osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych.

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji stanowi odpowiedź na te wyzwania, wyznaczając kierunki rozwoju usług społecznych opartych na modelu wsparcia środowiskowego. Dokument zakłada rozwój usług umożliwiających mieszkańcom pozostawanie w swoim środowisku zamieszkania, utrzymanie możliwie najwyższego poziomu samodzielności oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. W centrum podejmowanych działań znajduje się zasada podmiotowości osób korzystających z systemu wsparcia, a także dążenie do budowy zintegrowanego systemu usług społecznych dostępnych możliwie blisko miejsca zamieszkania mieszkańców.

Kluczową rolę w organizowaniu i koordynowaniu lokalnego systemu wsparcia społecznego pełni Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu. Instytucja ta realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej, pracy socjalnej, świadczeń rodzinnych oraz działań wspierających osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. Jednocześnie MOPS odgrywa istotną rolę w rozwijaniu usług środowiskowych, w tym usług opiekuńczych, działań wspierających osoby niesamodzielne oraz inicjowaniu współpracy pomiędzy instytucjami lokalnego systemu pomocy.

System wsparcia społecznego w Kędzierzynie-Koźlu ma charakter wielosektorowy i obejmuje współpracę samorządu miejskiego, instytucji pomocy społecznej, podmiotów ochrony zdrowia, jednostek oświatowych, organizacji pozarządowych oraz innych instytucji działających na rzecz mieszkańców. W mieście funkcjonuje rozwinięta infrastruktura instytucjonalna obejmująca zarówno placówki świadczące usługi opiekuńcze i rehabilitacyjne, jak i podmioty realizujące działania w zakresie wsparcia społecznego, aktywizacji społecznej oraz integracji środowisk lokalnych.

Rozwój lokalnego systemu usług społecznych odbywa się również przy wykorzystaniu programów i projektów realizowanych na poziomie regionalnym i krajowym, których celem jest zwiększanie dostępności usług środowiskowych oraz wspieranie rozwiązań sprzyjających deinstytucjonalizacji systemu opieki. Działania te umożliwiają stopniowe poszerzanie oferty wsparcia dla mieszkańców wymagających pomocy, przy jednoczesnym wzmacnianiu potencjału instytucji lokalnych.

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji pełni funkcję narzędzia koordynacyjnego i planistycznego, umożliwiającego systematyczne rozwijanie usług społecznych w sposób odpowiadający na potrzeby mieszkańców miasta. Dokument identyfikuje najważniejsze wyzwania stojące przed lokalnym systemem wsparcia, wskazuje kierunki rozwoju usług środowiskowych oraz określa działania służące budowie spójnego, dostępnego i efektywnego systemu usług społecznych.

Realizacja założeń Planu powinna przyczynić się do zwiększenia dostępności wsparcia środowiskowego, poprawy jakości życia mieszkańców wymagających pomocy oraz wzmocnienia lokalnego systemu usług społecznych. W dłuższej perspektywie działania te będą sprzyjały budowie systemu pomocy społecznej opartego na zasadach integracji

społecznej, solidarności międzypokoleniowej oraz poszanowania godności i samodzielności mieszkańców Kędzierzyna-Koźla.

Pierwszym krokiem do wzmocnienia procesu deinstytucjonalizacji w Gminie Kędzierzyn - Koźle jest, zgodnie z podjętą przez Radę Miasta Kędzierzyn-Koźle uchwałą, przekształcenie z dniem 1 listopada 2026 roku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kędzierzynie – Koźlu w Centrum Usług Społecznych. W związku z tym część diagnostyczna dokumentu odnosi się jeszcze do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, natomiast w części dotyczącej planowanych działań jako realizator wskazane jest Centrum Usług Społecznych.

Opis skrótów

Ustawa – ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;

Centrum/CUS – Centrum Usług Społecznych;

Urząd Miasta – Urząd Miasta Kędzierzyn-Koźle;

Usługi społeczne – usługi w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;

Plan/ LPDI - Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji w Kędzierzynie-Koźlu na Lata 2027-2030;

Mieszkaniec Gminy – osoba zamieszkująca na terenie Kędzierzyna-Koźla;

Diagnoza – Diagnoza Społeczna Miasta Kędzierzyn-Koźle w Zakresie Deinstytucjonalizacji;

Zakres usług – działania wynikające z zakresu określonego w art. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, zgodnie z zapisami Statutu Centrum Usług Społecznych, tj. działania z zakresu: wspierania rodziny, wspierania osób niepełnosprawnych, promocji i ochrony zdrowia;

NGO - skrót od angielskiego określenia "non-governmental organisations" oznaczający organizacje pozarządowe, np. fundacje;

Ośrodek/MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu;

MOK - Miejski Ośrodek Kultury;

MBP - Miejska Biblioteka Publiczna;

MOSIR - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji.

Dokumenty strategiczne regionalne, krajowe i unijne z zakresu deinstytucjonalizacji

Poniższe dokumenty strategiczne, programowe oraz akty prawne tworzą ramy prawne i kierunkowe dla rozwoju usług społecznych oraz procesu deinstytucjonalizacji na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Ich założenia stanowią punkt odniesienia dla planowania działań w obszarze polityki społecznej, ochrony zdrowia, integracji społecznej oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w Kędzierzynie-Koźlu.

Dokumenty unijne i międzynarodowe

1. **Ogólnoeuropejskie Wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności** (European Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care). Dokument wskazuje kierunki transformacji systemów opieki z modelu instytucjonalnego na środowiskowy i odnosi się w szczególności do czterech grup użytkowników usług: dzieci (w tym z niepełnosprawnością), osób z niepełnosprawnościami, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób starszych.
2. **Europejski Filar Praw Socjalnych** (European Pillar of Social Rights) – dokument Komisji Europejskiej określający podstawowe zasady polityki społecznej Unii Europejskiej, w tym prawo do dostępu do usług społecznych, opieki zdrowotnej oraz wsparcia dla osób w trudnej sytuacji życiowej.
3. **Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami** (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169). Dokument ustanawia standardy ochrony praw osób z niepełnosprawnościami, w tym prawo do niezależnego życia i włączenia w społeczność lokalną.
4. **Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030** (Agenda 2030) przyjęta przez Organizację Narodów Zjednoczonych, wskazująca cele zrównoważonego rozwoju, w tym cele związane z ograniczaniem ubóstwa, nierówności społecznych oraz zapewnieniem dostępu do usług społecznych.

5. **Karta Praw Osób Bezdomnych** (European Homeless Bill of Rights) – dokument promujący prawa osób w kryzysie bezdomności oraz standardy działań publicznych w tym obszarze.

Dokumenty krajowe

1. Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.), przyjęta uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. (M.P. z 2022 poz. 767).
2. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030, przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. (M.P. z 2021 poz. 218).
3. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030, przyjęty uchwałą nr 105 Rady Ministrów z dnia 17 sierpnia 2021 r. (M.P. z 2021 poz. 843).
4. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej, przyjęty uchwałą nr 212 Rady Ministrów z dnia 24 października 2022 r. (M.P. z 2022 poz. 1171).
5. Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność, przyjęta uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. (M.P. z 2018 poz. 1169).
6. Narodowy Program Zdrowia na lata 2021–2026, ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. (Dz. U. z 2021 poz. 642 z późn. zm).

Dokumenty regionalne

1. **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego „Opolskie 2030”.** Dokument ten został przyjęty przez Sejmik Województwa Opolskiego i pozostaje podstawowym regionalnym dokumentem kierunkowym dla rozwoju usług społecznych, zdrowotnych i włączenia społecznego.
2. **Program regionalny Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027**. Program został zatwierdzony decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z dnia 29 listopada

2022 r., a w 2025 r. był aktualizowany po negocjacjach z Komisją Europejską. Dla LPDI jest to kluczowy dokument finansowy i wdrożeniowy.

3. **Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Opolskiego na lata 2026–2028**, przyjęty uchwałą nr 4532/2026 Zarządu Województwa Opolskiego z dnia 20 stycznia 2026 r.

4. **Wojewódzki Plan Transformacji dla Województwa Opolskiego**. Dokument ten pozostaje istotny dla planowania usług zdrowotnych, w szczególności psychiatrii środowiskowej, opieki długoterminowej i rozwiązań wspierających deinstytucjonalizację w ochronie zdrowia.

Dokumenty lokalne

Dokumenty gminne

1. **Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kędzierzyn-Koźle na lata 2026–2030** stanowi podstawowy lokalny dokument sektorowy, bezpośrednio powiązany z diagnozą społeczną i polityką społeczną miasta. Strategia została przyjęta uchwałą nr XXII/212/25 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 18 grudnia 2025 r.

2. **Strategia Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle do 2030** r., przyjęta uchwałą Nr XLVIII/556/22 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 28 czerwca 2022 r. Dokument ten ma charakter przejściowy i miasto prowadzi prace nad Strategią Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle do 2035 r.

3. **Program „Polityka Senioralna w Gminie Kędzierzyn-Koźle na lata 2024–2029”,** przyjęty uchwałą Nr LXV/761/23 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 21 grudnia 2023 r. Dokument ten ma duże znaczenie dla LPDI ze względu na silny komponent usług środowiskowych dla seniorów.

4. **Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2025–2027 dla Gminy Kędzierzyn-Koźle przyjęty** uchwałą nr X/94/25 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 stycznia 2025 r.

5. **Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Kędzierzynie-Koźlu na lata 2024–2030**,

podjęty uchwałą nr LXIX/798/24 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 25 kwietnia 2024 r.

6. **Program współpracy Gminy Kędzierzyn-Koźle z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2026**. Program ten funkcjonuje jako roczny dokument współpracy samorządu z NGO i został przyjęty uchwałą nr XXI/202/25 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 27 listopada 2025 r.

7. **Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2026–2029** podjęty uchwałą nr XX/182/25

   Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 października 2025 r.; jest istotny z punktu widzenia LPDI ze względu na działania w zakresie usług środowiskowych, profilaktyki, terapii i wsparcia rodzin.

Dokumenty powiatowe

1. **Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego na lata 2023–2030**. Jest to podstawowy dokument powiatowy, istotny ze względu na powiązania Gminy z systemem pieczy zastępczej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz usług ponadgminnych.

2. **Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2023–2030.** Program jest istotny z punktu widzenia usług wspierających samodzielność oraz aktywność osób z niepełnosprawnościami.

3. **Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2024–2026 Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego.** Dokument ma znaczenie dla części LPDI dotyczącej dzieci, rodzin i usług zapobiegających instytucjonalizacji.

Podstawy prawne opracowania i realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji w Kędzierzynie-Koźlu został opracowany w oparciu o obowiązujący system prawa regulujący funkcjonowanie samorządu terytorialnego, organizację systemu pomocy społecznej, ochrony zdrowia, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz realizację usług społecznych na poziomie lokalnym. Wskazane poniżej akty prawne stanowią zarówno podstawę opracowania niniejszego dokumentu, jak i ramy prawne jego realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego oraz współpracujące instytucje i podmioty lokalnego systemu wsparcia.

Zakres regulacji obejmuje w szczególności przepisy określające zadania własne Gminy i Powiatu w obszarze polityki społecznej, zasady finansowania usług publicznych, organizację systemu pomocy społecznej, wsparcia rodziny, pieczy zastępczej, rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami, ochrony zdrowia psychicznego, przeciwdziałania uzależnieniom oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej.

Uwzględnienie szerokiego katalogu ustaw wynika z kompleksowego charakteru procesu deinstytucjonalizacji. Transformacja systemu wsparcia społecznego z modelu opartego na opiece instytucjonalnej w kierunku usług środowiskowych wymaga bowiem integracji działań prowadzonych w wielu obszarach polityki publicznej, w tym pomocy społecznej, ochrony zdrowia, polityki rodzinnej, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, przeciwdziałania uzależnieniom oraz aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców.

Wskazane akty prawne regulują kompetencje poszczególnych instytucji publicznych, określają instrumenty wsparcia oraz mechanizmy finansowania usług społecznych, a także wyznaczają zakres współpracy pomiędzy samorządem, podmiotami systemu pomocy społecznej, instytucjami ochrony zdrowia, organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami ekonomii społecznej. Tym samym tworzą one spójne ramy prawne dla planowania, koordynacji oraz wdrażania działań przewidzianych w Lokalnym Planie Deinstytucjonalizacji.

W szczególności przepisy regulujące funkcjonowanie systemu pomocy społecznej, usług społecznych oraz wsparcia osób z niepełnosprawnościami tworzą podstawę do rozwoju usług środowiskowych, które stanowią kluczowy element procesu deinstytucjonalizacji.

Do najważniejszych aktów prawnych stanowiących podstawę opracowania i realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji należą w szczególności:

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2026 r. poz. 662 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1684 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1483 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1135).
5. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2026 r. poz. 639 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2026 r. poz. 165 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2026 r. poz. 980).
8. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2024 r. poz. 1829).
9. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2026 r. poz. 884).
10. Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1848 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1461 z późn. zm.).

12. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 917).
13. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2026 r. poz. 156 z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 z późn. zm.).
15. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939 z późn. zm.).
16. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1673 z późn. zm.).
17. Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia (Dz. U. poz. 620 z późn. zm.).
18. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 806 z późn. zm.).
19. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338 z późn. zm.).

Deinstytucjonalizacja – definicja i podstawowe założenia

W praktyce oznacza to rozwój systemu usług społecznych i zdrowotnych świadczonych w środowisku lokalnym, takich jak usługi opiekuńcze, usługi asystenckie, wsparcie specjalistyczne, poradnictwo, mieszkalnictwo wspomagane, wsparcie dzienne oraz różne formy aktywizacji społecznej i zawodowej. Usługi te powinny być dostępne możliwie blisko miejsca zamieszkania mieszkańców i stanowić alternatywę dla umieszczania osób w placówkach całodobowej opieki.

Proces deinstytucjonalizacji nie oznacza całkowitej rezygnacji z instytucjonalnych form wsparcia, lecz zmianę proporcji pomiędzy opieką instytucjonalną a usługami środowiskowymi. Instytucje całodobowe powinny być wykorzystywane przede wszystkim

w sytuacjach wymagających specjalistycznej opieki, natomiast podstawowym kierunkiem rozwoju systemu wsparcia powinno być wzmacnianie usług świadczonych w społeczności lokalnej.

Kluczową rolę w procesie deinstytucjonalizacji odgrywa integracja działań prowadzonych przez różne instytucje i podmioty działające w obszarze polityki społecznej, w tym jednostki pomocy społecznej, instytucje ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej oraz inne instytucje lokalne. Rozwój usług środowiskowych wymaga bowiem współpracy wielu sektorów oraz koordynacji działań na poziomie lokalnym.

W kontekście lokalnej polityki społecznej deinstytucjonalizacja oznacza rozwój systemu usług społecznych dostosowanych do potrzeb mieszkańców, w szczególności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, osób doświadczających kryzysów życiowych oraz rodzin wymagających wsparcia. Wzmacnianie usług środowiskowych przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców, zwiększenia dostępności wsparcia oraz ograniczenia ryzyka wykluczenia społecznego.

Grupy objęte procesem deinstytucjonalizacji oraz kierunki rozwoju usług środowiskowych

Proces deinstytucjonalizacji obejmuje różne grupy mieszkańców wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu lub znajdujących się w sytuacji ryzyka wykluczenia społecznego. W przypadku miasta Kędzierzyn-Koźle szczególnego znaczenia nabiera rozwój usług środowiskowych skierowanych do osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, osób w kryzysie zdrowia psychicznego, dzieci i rodzin wymagających wsparcia oraz osób zagrożonych marginalizacją społeczną.

Z uwagi na charakter miasta – średniej wielkości o rozwiniętej funkcji przemysłowej, zróżnicowanej strukturze osiedli oraz widocznych procesach starzenia się ludności – rozwój usług społecznych powinien być ukierunkowany na wzmacnianie wsparcia dostępnego w miejscu zamieszkania mieszkańców oraz na poprawę koordynacji

pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze polityki społecznej, ochrony zdrowia i aktywizacji zawodowej.

Osoby starsze

Jednym z najważniejszych wyzwań społecznych obserwowanych w wielu miastach średniej wielkości, w tym również w Kędzierzynie-Koźlu, jest postępujący proces starzenia się ludności. Zwiększający się udział osób w wieku poprodukcyjnym powoduje rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, wsparcie w codziennym funkcjonowaniu oraz działania zapobiegające samotności i izolacji społecznej.

W praktyce oznacza to konieczność rozwijania usług środowiskowych umożliwiających osobom starszym jak najdłuższe pozostawanie w swoim miejscu zamieszkania. Kluczowe znaczenie mają w tym zakresie usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie, wsparcie asystenckie, rozwój dziennych form wsparcia, takich jak kluby seniora czy dzienne domy pomocy, a także rozwój systemu usług transportowych ułatwiających dostęp do instytucji publicznych i usług zdrowotnych.

Istotnym elementem polityki społecznej wobec seniorów jest również rozwój działań aktywizujących i integrujących społeczność lokalną. Aktywność społeczna osób starszych sprzyja utrzymaniu samodzielności oraz ogranicza ryzyko wykluczenia społecznego.

Osoby z niepełnosprawnościami

Proces deinstytucjonalizacji w znacznym stopniu dotyczy także osób z niepełnosprawnościami, które w wielu przypadkach wymagają wsparcia umożliwiającego im prowadzenie możliwie samodzielnego życia w społeczności lokalnej.

W przypadku miasta Kędzierzyn-Koźle szczególnego znaczenia nabiera rozwój usług wspierających niezależne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami, w tym usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, usług opiekuńczych, wsparcia środowiskowego, usług rehabilitacyjnych oraz rozwiązań z zakresu mieszkalnictwa wspomaganego.

Istotną rolę odgrywają również działania umożliwiające aktywizację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami, w tym rozwój usług reintegracyjnych,

współpraca z podmiotami ekonomii społecznej oraz dostosowanie przestrzeni publicznej i usług miejskich do potrzeb osób o ograniczonej mobilności.

Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego

Kolejną istotną grupą objętą procesem deinstytucjonalizacji są osoby doświadczające kryzysów zdrowia psychicznego. Współczesne podejście do wsparcia tej grupy zakłada rozwój systemu wsparcia psychicznego w środowisku, który umożliwia udzielanie pomocy w miejscu zamieszkania lub w placówkach działających w społeczności lokalnej.

W praktyce oznacza to rozwój środowiskowych form wsparcia, takich jak środowiskowe domy samopomocy, kluby samopomocy, poradnictwo specjalistyczne, wsparcie psychologiczne oraz działania integracyjne i aktywizujące. Szczególne znaczenie ma również współpraca pomiędzy instytucjami pomocy społecznej, ochrony zdrowia oraz organizacjami pozarządowymi.

Rozwój takich usług pozwala ograniczać konieczność korzystania z długoterminowej opieki instytucjonalnej oraz sprzyja utrzymaniu aktywności społecznej osób w kryzysie zdrowia psychicznego.

Dzieci i rodziny wymagające wsparcia

Proces deinstytucjonalizacji obejmuje również działania skierowane do dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W tym obszarze kluczowe znaczenie ma rozwój usług wspierających rodzinę w środowisku lokalnym, które pozwalają zapobiegać konieczności umieszczania dzieci w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej.

Do najważniejszych narzędzi wsparcia należą w szczególności praca socjalna, wsparcie asystenta rodziny, poradnictwo specjalistyczne, wsparcie psychologiczne oraz rozwój placówek wsparcia dziennego. Działania te powinny być ukierunkowane na wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodziców, poprawę funkcjonowania rodzin oraz budowanie lokalnych sieci wsparcia.

Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym

Ostatnią istotną grupą objętą działaniami deinstytucjonalizacyjnymi są osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym osoby długotrwale bezrobotne, osoby w kryzysie bezdomności, osoby opuszczające instytucje opiekuńcze oraz osoby znajdujące się

w trudnej sytuacji życiowej.

W przypadku miast takich jak Kędzierzyn-Koźle istotne znaczenie mają działania ukierunkowane na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców oraz rozwój usług integracyjnych. Szczególną rolę odgrywają w tym zakresie podmioty ekonomii społecznej, instytucje rynku pracy oraz organizacje pozarządowe prowadzące działania reintegracyjne.

Rozwój usług środowiskowych skierowanych do tej grupy sprzyja ograniczaniu zjawiska marginalizacji społecznej oraz wspiera proces powrotu do aktywności zawodowej i społecznej.

CZĘŚĆ II:
Diagnoza lokalnego systemu i potrzeb w zakresie usług społecznych i deinstytucjonalizacji

Wstęp

Diagnoza lokalnego systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu została opracowana na potrzeby przygotowania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji. Dokument ten powstał na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu, w ramach działań związanych z rozwojem usług społecznych i wdrażaniem polityki deinstytucjonalizacji w województwie opolskim.

Diagnoza została przygotowana przez Kancelarię Szczotkowski & Lewicki sp. z o.o., we współpracy z przedstawicielami lokalnych instytucji systemu pomocy społecznej oraz jednostkami organizacyjnymi miasta Kędzierzyn-Koźle. Proces diagnostyczny obejmował analizę danych zastanych, analizę wyników badań ilościowych i jakościowych oraz konsultacje z przedstawicielami instytucji i organizacji działających w obszarze polityki społecznej.

W trakcie przygotowywania diagnozy wykorzystano również inne opracowania analityczne dotyczące sytuacji społecznej miasta, w szczególności diagnozę społeczną przygotowaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu na potrzeby Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Dokument ten stanowi ważne uzupełnienie materiału analitycznego i pozwala na szersze spojrzenie na lokalne problemy społeczne oraz funkcjonowanie systemu wsparcia.

Pełna diagnoza społeczna opracowana w ramach prac nad Lokalnym Planem Deinstytucjonalizacji stanowi odrębny materiał analityczny i jest dostępna do wglądu na stonie podmiotowej BIP Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej – w zakładce Sprawozdania/Monitoring realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji. W niniejszym dokumencie zaprezentowano przede wszystkim najważniejsze ustalenia

diagnostyczne, które mają kluczowe znaczenie dla planowania rozwoju usług społecznych w mieście.

Prezentowane w dalszej części dokumentu ustalenia diagnostyczne opierają się na analizie danych statystycznych i administracyjnych, wynikach badań ilościowych przeprowadzonych wśród mieszkańców oraz przedstawicieli instytucji, a także na badaniach jakościowych, w tym wywiadach i spotkaniach konsultacyjnych z przedstawicielami lokalnych instytucji systemu wsparcia. W analizie wykorzystano zarówno dane liczbowe i wskaźniki statystyczne, jak i opinie i doświadczenia osób pracujących w obszarze pomocy społecznej, ochrony zdrowia, edukacji oraz organizacji pozarządowych.

Celem przeprowadzonej diagnozy było określenie najważniejszych wyzwań społecznych miasta, identyfikacja dostępnych zasobów instytucjonalnych oraz wskazanie obszarów wymagających rozwoju usług środowiskowych. Ustalenia diagnostyczne stanowią podstawę do określenia celów, zadań oraz kierunków działań przewidzianych w Lokalnym Planie Deinstytucjonalizacji w Kędzierzynie-Koźlu.

Metodologia badań

Diagnoza stanowiąca podstawę niniejszego dokumentu została opracowana w oparciu o dwa komplementarne źródła analityczne: diagnozę społeczną przygotowaną na potrzeby Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji oraz diagnozę opracowaną w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kędzierzyn-Koźle na lata 2026–2030.

Zastosowane podejście badawcze miało charakter hybrydowy i triangulacyjny, łącząc analizę danych statystycznych, badania ilościowe oraz badania jakościowe. Celem takiego podejścia było uzyskanie możliwie pełnego obrazu sytuacji społecznej miasta, obejmującego zarówno dane obiektywne, jak i opinie mieszkańców oraz doświadczenia instytucji realizujących zadania w obszarze polityki społecznej.

Analiza danych zastanych (desk research)

Pierwszym etapem procesu diagnostycznego była analiza danych zastanych. Obejmowała ona przegląd dostępnych danych statystycznych, administracyjnych oraz dokumentów strategicznych i sprawozdawczych dotyczących funkcjonowania systemu usług społecznych w mieście.

W szczególności analizie poddano:

1. dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego, w tym dane Banku Danych Lokalnych,
2. dane demograficzne oraz ewidencyjne dotyczące mieszkańców miasta,
3. sprawozdania i dane administracyjne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej,
4. dane dotyczące realizacji budżetu Gminy w obszarze polityki społecznej,
5. informacje i zestawienia statystyczne innych instytucji systemu wsparcia (m.in. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, systemu ochrony zdrowia oraz instytucji współpracujących).

Analiza danych zastanych pozwoliła na określenie podstawowych trendów społecznych, w szczególności w zakresie procesów demograficznych, skali korzystania z pomocy społecznej, struktury problemów społecznych oraz dostępności wybranych usług publicznych. Dane te stanowiły punkt odniesienia dla dalszych etapów badań.

Badania ilościowe

Drugim elementem procesu diagnostycznego były badania ilościowe realizowane w formie ankiet internetowych oraz ankiet papierowych. Badania miały na celu zebranie opinii różnych grup społecznych dotyczących funkcjonowania usług publicznych, dostępności wsparcia społecznego oraz najważniejszych problemów społecznych występujących w mieście.

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w trzech grupach respondentów:

1. mieszkańców miasta – przeprowadzono łącznie 2497 ankiet, dystrybuowanych zarówno w formie internetowej, jak i papierowej, m.in. poprzez instytucje publiczne oraz kanały komunikacji Gminy,
2. pracowników sektora publicznego – przeprowadzono 132 ankiety internetowe wśród osób pracujących w instytucjach realizujących zadania z zakresu polityki społecznej,
3. uczniów klas V–VIII szkół podstawowych – przeprowadzono 90 ankiet internetowych, umożliwiających poznanie opinii młodszych mieszkańców na temat funkcjonowania usług społecznych i wyzwań społecznych w mieście.

Łącznie zebrano i poddano analizie 2719 kwestionariuszy ankietowych, co pozwoliło na uzyskanie szerokiego materiału empirycznego dotyczącego postaw, opinii oraz doświadczeń różnych grup mieszkańców miasta.

Wyniki badań ilościowych pozwoliły na identyfikację najważniejszych problemów społecznych, ocenę dostępności usług publicznych oraz określenie oczekiwań mieszkańców wobec systemu wsparcia społecznego.

Badania jakościowe

Uzupełnieniem badań ilościowych były badania jakościowe, które pozwoliły na pogłębienie interpretacji uzyskanych wyników oraz lepsze zrozumienie mechanizmów stojących za identyfikowanymi problemami społecznymi.

W ramach badań jakościowych przeprowadzono:

1. zogniskowany wywiad grupowy (focus group) z udziałem przedstawicieli instytucji lokalnego systemu wsparcia,
2. wywiady eksperckie z osobami zaangażowanymi w realizację zadań z zakresu polityki społecznej.

Badania jakościowe umożliwiły identyfikację barier systemowych w dostępie do usług społecznych, określenie potrzeb instytucji lokalnych oraz wskazanie obszarów wymagających rozwoju współpracy międzyinstytucjonalnej.

Metodologia prac nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych

Diagnoza wykorzystana w niniejszym dokumencie została uzupełniona o wyniki analiz przygotowanych na potrzeby Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kędzierzyn-Koźle na lata 2026–2030.

Prace nad Strategią były prowadzone z wykorzystaniem podejścia łączącego wiedzę ekspercką oraz wiedzę społeczną, co oznaczało wykorzystanie zarówno analiz specjalistycznych, jak i opinii przedstawicieli lokalnej społeczności. W praktyce oznaczało to zastosowanie metod badawczych o charakterze partycypacyjno-eksperckim oraz wykorzystanie różnych źródeł danych i technik badawczych.

W ramach prac nad Strategią zastosowano m.in.:

1. analizę danych zastanych,
2. wywiady eksperckie z przedstawicielami instytucji lokalnych,
3. warsztaty eksperckie,
4. analizy strategiczne, w tym analizę SWOT dotyczącą najważniejszych problemów społecznych gminy.

Połączenie wyników diagnozy przygotowanej na potrzeby LPDI z ustaleniami diagnozy opracowanej w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pozwoliło na uzyskanie spójnego obrazu sytuacji społecznej miasta oraz stworzenie solidnej podstawy analitycznej dla planowania rozwoju usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu.

Ustalenia diagnostyczne

Analiza danych zastanych, wyników badań ilościowych oraz badań jakościowych pozwala na sformułowanie spójnego obrazu sytuacji społecznej w Kędzierzynie-Koźlu. Zestawienie wyników diagnozy przygotowanej na potrzeby Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji z ustaleniami diagnozy opracowanej w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wskazuje zarówno na kluczowe wyzwania

rozwojowe miasta, jak i na istotne zasoby oraz potencjały lokalnego systemu usług społecznych.

Jednym z fundamentalnych zjawisk determinujących sytuację społeczną Gminy są procesy demograficzne. Dane statystyczne wskazują na systematyczny spadek liczby mieszkańców. W latach 2020–2024 liczba ludności Gminy zmniejszyła się z 54 763 do 50 904 osób, co oznacza spadek o 3 859 mieszkańców, czyli ponad 7 % populacji w ciągu zaledwie pięciu lat *(Diagnoza LPDI, s. 17)*.

Proces depopulacji łączy się jednocześnie ze stopniowym starzeniem się struktury demograficznej mieszkańców, co jest jednym z kluczowych wyzwań dla lokalnej polityki społecznej. Starzenie się społeczności lokalnej zostało również wyraźnie dostrzeżone w badaniach ankietowych – ponad połowa respondentów wskazała je jako jeden z najważniejszych problemów rozwojowych miasta *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 37)*.

Zmiany demograficzne mają istotne konsekwencje dla funkcjonowania systemu usług społecznych. Oznaczają one rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, zdrowotne i środowiskowe, przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby osób w wieku produkcyjnym, które mogą pełnić funkcję opiekunów rodzinnych lub pracowników systemu wsparcia. W dłuższej perspektywie proces ten może prowadzić do zwiększonego obciążenia lokalnego systemu pomocy społecznej oraz wzrostu zapotrzebowania na usługi świadczone w środowisku zamieszkania *(Diagnoza LPDI, s. 18–19)*.

Drugim ważnym obszarem wyzwań są problemy społeczne identyfikowane zarówno w danych instytucjonalnych, jak i w percepcji mieszkańców. W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wskazano, że do najważniejszych problemów społecznych należą m.in. ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, bezdomność, uzależnienia oraz przemoc domowa *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 38–39)*.

Problemy te mają charakter wzajemnie powiązany i często współwystępują w tych samych gospodarstwach domowych. W szczególności dotyczy to rodzin doświadczających wielowymiarowego wykluczenia społecznego, w których nakładają się trudności ekonomiczne, problemy zdrowotne oraz ograniczone kompetencje społeczne

i opiekuńcze. Tego typu sytuacje wymagają kompleksowych i zintegrowanych działań instytucji publicznych.

Wyniki badań ilościowych przeprowadzonych wśród mieszkańców wskazują również na istotne znaczenie problemów związanych z jakością życia w mieście. Najczęściej wskazywanym problemem była zła jakość powietrza, którą jako istotne wyzwanie wskazało blisko 74 % respondentów *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 43)*.

Wysoki poziom wskazań w tym obszarze pokazuje, że kwestie środowiskowe odgrywają ważną rolę w postrzeganiu jakości życia przez mieszkańców. Wśród istotnych problemów wskazywano również niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego oraz ograniczone możliwości aktywności społecznej i rekreacyjnej *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 43–44)*.

Istotne wnioski przynoszą również badania jakościowe przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji lokalnego systemu wsparcia. W trakcie wywiadu fokusowego oraz wywiadów eksperckich zwracano uwagę na rosnącą skalę problemów zdrowia psychicznego, szczególnie wśród młodzieży, a także na zjawisko samotności osób starszych *(Diagnoza LPDI, s. 84)*.

Podkreślano również rosnące obciążenie opiekuńcze tzw. „pokolenia kanapkowego", czyli osób w wieku produkcyjnym, które jednocześnie sprawują opiekę nad dziećmi oraz starzejącymi się rodzicami. W opinii ekspertów stanowi to jedno z najważniejszych wyzwań dla systemu usług społecznych w najbliższych latach *(Diagnoza LPDI, s. 84–85)*.

Eksperci wskazywali również na problemy związane z dostępnością usług publicznych, w szczególności usług zdrowotnych oraz specjalistycznego wsparcia psychologicznego. Długie kolejki do specjalistów oraz ograniczona liczba usług środowiskowych powodują, że część mieszkańców nie uzyskuje wsparcia w momencie, w którym jest ono najbardziej potrzebne *(Diagnoza LPDI, s. 86)*.

Jednocześnie analiza diagnostyczna wskazuje na istotne zasoby i potencjały rozwojowe Kędzierzyna-Koźla. Miasto dysponuje rozbudowaną siecią instytucji publicznych, obejmującą m.in. jednostki pomocy społecznej, placówki edukacyjne, instytucje kultury oraz organizacje społeczne (Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 49).

Istotną rolę odgrywają również podmioty trzeciego sektora oraz instytucje ekonomii społecznej, które mogą w przyszłości pełnić ważną funkcję w realizacji usług środowiskowych i integracyjnych *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 59)*.

Ważnym zasobem jest także doświadczenie instytucji lokalnych w realizacji działań o charakterze partnerskim i międzysektorowym. Proces opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych był prowadzony w dialogu z różnymi środowiskami lokalnymi, w tym instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi oraz przedstawicielami mieszkańców *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 7)*.

Podsumowując, diagnoza wskazuje, że Kędzierzyn-Koźle stoi obecnie przed typowymi dla średnich miast wyzwaniami społecznymi związanymi z procesami demograficznymi, zmianami struktury potrzeb mieszkańców oraz rosnącą złożonością problemów społecznych. Jednocześnie miasto dysponuje znaczącymi zasobami instytucjonalnymi i społecznymi, które – odpowiednio skoordynowane – mogą stać się podstawą do rozwoju nowoczesnego systemu usług społecznych.

Wyniki diagnozy jednoznacznie wskazują, że dalszy rozwój lokalnej polityki społecznej powinien koncentrować się na wzmacnianiu usług środowiskowych, rozwijaniu wsparcia dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, zwiększaniu dostępności wsparcia psychologicznego oraz pogłębianiu współpracy między instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi. Kierunki te stanowią punkt wyjścia do sformułowania celów i działań przewidzianych w części programowej Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Kluczowe obszary interwencji systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu

Analiza danych statystycznych, wyników badań ilościowych i jakościowych oraz ustaleń zawartych w diagnozie przygotowanej na potrzeby Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji oraz Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pozwala na wskazanie najważniejszych obszarów wymagających rozwoju systemu usług społecznych

w Kędzierzynie-Koźlu. Zidentyfikowane kierunki interwencji wynikają zarówno z obserwowanych trendów demograficznych i społecznych, jak i z opinii mieszkańców oraz przedstawicieli instytucji publicznych uczestniczących w badaniach diagnostycznych.

Jednym z najważniejszych czynników determinujących sytuację społeczną miasta są procesy demograficzne. Dane statystyczne wskazują na systematyczny spadek liczby mieszkańców oraz postępujące starzenie się społeczności lokalnej (*Diagnoza LPDI, s. 17–19*). Proces ten oznacza rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i zdrowotne, przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby osób w wieku produkcyjnym, które mogą pełnić funkcję opiekunów rodzinnych lub pracowników systemu wsparcia. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera rozwój usług środowiskowych, które pozwalają osobom starszym jak najdłużej funkcjonować w swoim środowisku życia, a jednocześnie ograniczają konieczność korzystania z opieki instytucjonalnej.

Istotnym obszarem wyzwań pozostaje również wsparcie osób z niepełnosprawnościami oraz osób z długotrwałymi problemami zdrowotnymi. Problemy te należą do najczęściej wskazywanych przyczyn korzystania z pomocy społecznej i jednocześnie stanowią jeden z głównych czynników ograniczających aktywność społeczną mieszkańców (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 38–39*). W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera rozwój usług asystenckich, rehabilitacyjnych oraz innych form wsparcia umożliwiających funkcjonowanie w środowisku lokalnym.

Jednym z najbardziej wyraźnych i jednocześnie rosnących obszarów potrzeb społecznych jest jednak wsparcie psychologiczne i działania w zakresie ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców. Zarówno wyniki badań ankietowych, jak i ustalenia badań jakościowych wskazują, że problemy psychiczne i emocjonalne stają się coraz istotniejszym elementem obrazu sytuacji społecznej miasta (*Diagnoza LPDI, s. 84*). W szczególności dotyczy to dzieci i młodzieży, wśród których obserwowany jest wzrost problemów związanych z obniżonym dobrostanem psychicznym, zaburzeniami lękowymi, problemami adaptacyjnymi czy trudnościami w funkcjonowaniu społecznym.

W opinii przedstawicieli instytucji uczestniczących w badaniach jakościowych coraz częściej pojawiają się sytuacje wymagające interwencji psychologicznej w środowisku

szkolnym lub rodzinnym. Zjawisko to wpisuje się w szersze trendy obserwowane w Polsce, gdzie według danych Narodowego Programu Zdrowia oraz raportów instytucji publicznych rośnie liczba dzieci i młodzieży doświadczających kryzysów psychicznych oraz wymagających specjalistycznego wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego.

Jednocześnie diagnoza wskazuje na rosnące potrzeby w zakresie wsparcia psychologicznego osób dorosłych. Szczególnie dotyczy to osób w wieku produkcyjnym, które funkcjonują w warunkach wysokiego obciążenia obowiązkami zawodowymi i rodzinnymi. Coraz częściej obserwowanym zjawiskiem jest funkcjonowanie tzw. „sandwich generation", czyli osób w średnim wieku, które jednocześnie sprawują opiekę nad dziećmi oraz starzejącymi się rodzicami. Połączenie obowiązków opiekuńczych, zawodowych oraz presji ekonomicznej powoduje w wielu przypadkach długotrwałe przeciążenie psychiczne, chroniczne zmęczenie oraz narastające problemy zdrowia psychicznego.

W badaniach jakościowych zwracano uwagę, że problemy te często pozostają niewidoczne w statystykach systemu pomocy społecznej. Osoby aktywne zawodowo, funkcjonujące w relatywnie stabilnej sytuacji ekonomicznej, rzadziej zgłaszają się po pomoc instytucjonalną, mimo że doświadczają silnego przeciążenia psychicznego, stresu lub wypalenia zawodowego. W literaturze i badaniach społecznych zjawisko to określane jest czasem jako „ukryty kryzys klasy średniej", polegający na funkcjonowaniu wielu osób na granicy psychicznej wydolności przy jednoczesnym braku dostępu do adekwatnych form wsparcia.

Brak wczesnego wsparcia psychologicznego w takich sytuacjach może prowadzić do pogłębiania się problemów zdrowotnych, konfliktów rodzinnych, problemów wychowawczych, a w dłuższej perspektywie również do wycofania społecznego lub problemów zawodowych. Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej szczególnie istotne jest więc rozwijanie systemu wsparcia psychologicznego dostępnego nie tylko dla osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej, ale również dla osób wymagających wsparcia profilaktycznego lub poradnictwa.

W tym kontekście szczególnie ważne jest wykorzystanie potencjału instytucjonalnego miasta. W trakcie badań jakościowych podkreślano, że lokalne instytucje –

w szczególności Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – wykazują dużą świadomość narastających problemów psychologicznych oraz znaczną gotowość do rozwijania nowych form wsparcia w tym obszarze. Otwiera to możliwość rozwijania działań takich jak poradnictwo psychologiczne, grupy wsparcia, programy wsparcia rodzin, działania profilaktyczne czy inicjatywy integracyjne wzmacniające lokalne więzi społeczne.

Jednocześnie diagnoza wskazuje na istotne zasoby instytucjonalne i społeczne Kędzierzyna-Koźla. Miasto dysponuje rozbudowaną siecią instytucji publicznych oraz organizacji społecznych działających w obszarze pomocy społecznej, edukacji, kultury oraz integracji społecznej *(Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 49)*. Istotnym potencjałem jest również doświadczenie instytucji lokalnych w realizacji działań partnerskich i międzysektorowych.

W świetle przeprowadzonej diagnozy można stwierdzić, że dalszy rozwój lokalnego systemu usług społecznych powinien koncentrować się na wzmacnianiu usług środowiskowych, zwiększaniu dostępności wsparcia psychologicznego oraz rozwijaniu współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi. Podejście to jest zgodne z kierunkami współczesnej polityki społecznej, która kładzie nacisk na rozwój usług świadczonych w środowisku lokalnym oraz na wzmacnianie zdolności społeczności lokalnych do radzenia sobie z wyzwaniami społecznymi.

Tak rozumiany rozwój systemu usług społecznych może w istotny sposób przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców Kędzierzyna-Koźla oraz do budowy bardziej zintegrowanego i odpornego systemu wsparcia społecznego.

Zasoby systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu

Analiza wyników diagnozy przeprowadzonej na potrzeby Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji oraz ustaleń zawartych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wskazuje, że pomimo występowania istotnych wyzwań społecznych Kędzierzyn-Koźle dysponuje znaczącymi zasobami instytucjonalnymi i organizacyjnymi, które mogą stanowić solidną podstawę dla dalszego rozwoju systemu usług społecznych. Wnioski te znajdują potwierdzenie zarówno w analizie danych zastanych, jak i w wynikach

badań ilościowych oraz jakościowych przeprowadzonych w trakcie prac diagnostycznych.

Jednym z kluczowych zasobów lokalnego systemu wsparcia społecznego jest rozbudowana infrastruktura instytucjonalna funkcjonująca w obszarze polityki społecznej. System ten tworzą m.in. instytucje pomocy społecznej, placówki edukacyjne, instytucje kultury, podmioty ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe oraz inne instytucje wspierające mieszkańców w różnych obszarach życia społecznego (Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, s. 49). W trakcie badań jakościowych podkreślano, że współpraca pomiędzy instytucjami funkcjonującymi w systemie wsparcia społecznego jest jednym z ważnych elementów lokalnego potencjału rozwojowego.

Szczególnie istotną rolę w tym systemie pełni Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu, który stanowi podstawową instytucję odpowiedzialną za koordynację działań pomocowych oraz realizację wielu usług społecznych skierowanych do mieszkańców. W trakcie badań jakościowych zwracano uwagę na duże doświadczenie kadry tej instytucji oraz jej otwartość na rozwijanie nowych form wsparcia społecznego. Respondenci uczestniczący w badaniu wskazywali również na znaczną gotowość instytucjonalną do rozwijania usług środowiskowych oraz do wzmacniania współpracy międzyinstytucjonalnej w celu lepszego odpowiadania na potrzeby mieszkańców *(Diagnoza LPDI, s. 84–86)*.

Wyniki badań ilościowych przeprowadzonych wśród przedstawicieli instytucji publicznych wskazują również na stosunkowo wysoką ocenę funkcjonowania części lokalnych instytucji systemu wsparcia społecznego. W szczególności pozytywnie oceniane były placówki edukacyjne, jednostki pomocy społecznej oraz jednostki odpowiedzialne za bezpieczeństwo publiczne. Wyniki te wskazują, że lokalny system instytucjonalny stanowi ważny zasób umożliwiający rozwijanie usług społecznych odpowiadających na potrzeby mieszkańców *(Diagnoza LPDI – badanie pracowników instytucji)*.

Jednocześnie w diagnozie wskazano na znaczącą rolę organizacji pozarządowych oraz inicjatyw społecznych, które uzupełniają działania instytucji publicznych w obszarze

wsparcia społecznego. Organizacje społeczne często realizują działania o charakterze integracyjnym, edukacyjnym lub pomocowym, które pozwalają na docieranie do grup mieszkańców wymagających szczególnego wsparcia. W analizie zasobów systemu usług społecznych podkreślono, że potencjał współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami społecznymi stanowi jedną z ważnych szans rozwojowych lokalnej polityki społecznej *(Diagnoza LPDI – analiza zasobów i szans)*.

Istotnym zasobem miasta jest również zdolność samorządu do skutecznego pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację działań rozwojowych. Przykładem takiego potencjału jest udział Kędzierzyna-Koźla w programie finansowanym ze środków Funduszy Szwajcarskich, który umożliwia realizację szerokiego pakietu przedsięwzięć rozwojowych w mieście. Program ten jest częścią Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy i ma na celu wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego miast oraz zmniejszanie różnic rozwojowych pomiędzy regionami.

Pozyskane w ramach tego programu środki pozwalają na realizację działań inwestycyjnych i społecznych mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz rozwój infrastruktury miejskiej. Z punktu widzenia Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji szczególnie istotne jest to, że udział miasta w projektach finansowanych ze środków międzynarodowych wzmacnia jego zdolność instytucjonalną do prowadzenia złożonych przedsięwzięć rozwojowych oraz do wdrażania nowych rozwiązań organizacyjnych w obszarze polityki społecznej.

Analiza materiału diagnostycznego wskazuje również na istotny potencjał współpracy międzyinstytucjonalnej. W trakcie badań jakościowych podkreślano, że w mieście funkcjonuje wiele instytucji i podmiotów posiadających doświadczenie w realizacji działań społecznych oraz w pracy z różnymi grupami mieszkańców. W opinii uczestników badań potencjał ten może zostać jeszcze silniej wykorzystany poprzez rozwijanie bardziej zintegrowanych form współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi oraz innymi podmiotami działającymi w obszarze usług społecznych *(Diagnoza LPDI – wnioski z badań jakościowych)*.

Istotnym zasobem rozwojowym jest również postawa władz samorządowych oraz ich otwartość na podejmowanie nowych inicjatyw w obszarze polityki społecznej. Analiza

dokumentów strategicznych oraz przebieg prac diagnostycznych wskazują, że władze miasta wykazują dużą świadomość wyzwań społecznych stojących przed Kędzierzynem-Koźlem oraz deklarują gotowość do rozwijania działań wzmacniających system wsparcia społecznego mieszkańców.

Podsumowując, wyniki diagnozy wskazują, że Kędzierzyn-Koźle dysponuje szeregiem istotnych zasobów, które mogą stanowić podstawę dalszego rozwoju systemu usług społecznych. Należą do nich w szczególności rozwinięta infrastruktura instytucjonalna, doświadczenie lokalnych instytucji w realizacji działań społecznych, potencjał współpracy międzysektorowej, zdolność do pozyskiwania środków zewnętrznych oraz otwartość władz samorządowych na rozwijanie nowych rozwiązań w obszarze polityki społecznej.

Najważniejsze wyzwania rozwojowe systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu

Obraz sytuacji społecznej Kędzierzyna-Koźla wyłaniający się z przeprowadzonej diagnozy pokazuje miasto stojące przed typowymi dla współczesnych ośrodków miejskich wyzwaniami demograficznymi i społecznymi, ale jednocześnie dysponujące znaczącym potencjałem instytucjonalnym i organizacyjnym. Z jednej strony widoczne są procesy depopulacji, starzenia się mieszkańców oraz rosnące potrzeby wsparcia w obszarze zdrowia psychicznego i opieki nad osobami zależnymi. Z drugiej strony miasto posiada rozwiniętą sieć instytucji publicznych, aktywne środowisko społeczne oraz doświadczenie w realizacji działań rozwojowych i projektowych. W tej perspektywie kluczowym zadaniem lokalnej polityki społecznej staje się nie tylko reagowanie na bieżące problemy, ale również takie kształtowanie systemu usług społecznych, które pozwoli skutecznie odpowiadać na wyzwania nadchodzących lat.

Pierwszym z nich jest dostosowanie systemu usług społecznych do zmieniającej się struktury demograficznej mieszkańców. Postępujące starzenie się społeczeństwa powoduje wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze, zdrowotne oraz różne formy wsparcia środowiskowego. Coraz większa liczba osób starszych wymaga pomocy

w codziennym funkcjonowaniu, a jednocześnie maleje liczba potencjalnych opiekunów rodzinnych. W praktyce oznacza to konieczność dalszego rozwijania usług świadczonych w miejscu zamieszkania, które pozwolą osobom starszym możliwie długo zachować samodzielność i funkcjonować w swoim środowisku społecznym.

Drugim ważnym wyzwaniem jest zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób z długotrwałymi problemami zdrowotnymi. W diagnozie wskazano, że problemy zdrowotne należą do jednych z najczęściej występujących czynników ograniczających aktywność społeczną mieszkańców oraz zwiększających zapotrzebowanie na wsparcie instytucjonalne. Odpowiedzią na to wyzwanie powinno być rozwijanie usług umożliwiających funkcjonowanie tych osób w środowisku lokalnym, w tym usług asystenckich, rehabilitacyjnych oraz różnych form wsparcia dziennego.

Jednym z najbardziej widocznych i jednocześnie dynamicznie rosnących obszarów potrzeb społecznych jest wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego mieszkańców. W trakcie badań jakościowych przedstawiciele instytucji lokalnych zwracali uwagę na rosnącą liczbę dzieci i młodzieży wymagających wsparcia psychologicznego oraz na coraz częstsze występowanie problemów emocjonalnych i adaptacyjnych w tej grupie. Zjawisko to wpisuje się w szersze tendencje obserwowane w Polsce, gdzie według danych krajowych rośnie liczba młodych osób doświadczających kryzysów psychicznych.

Równocześnie coraz wyraźniej dostrzegalne są problemy zdrowia psychicznego osób dorosłych. W przypadku Kędzierzyna-Koźla szczególnie widoczna jest grupa mieszkańców funkcjonujących w warunkach dużego obciążenia zawodowego i rodzinnego. Dotyczy to zwłaszcza osób w wieku średnim, które łączą intensywną aktywność zawodową z obowiązkami opiekuńczymi wobec dzieci oraz starzejących się rodziców.

Połączenie obowiązków zawodowych, opiekuńczych i ekonomicznych prowadzi w wielu przypadkach do chronicznego zmęczenia, długotrwałego stresu oraz wypalenia zawodowego. W badaniach społecznych coraz częściej zwraca się uwagę, że problemy te mają charakter „ukryty” – osoby dotknięte przeciążeniem psychicznym rzadko korzystają z formalnych form pomocy społecznej, mimo że ich sytuacja wymaga wsparcia

psychologicznego lub poradniczego. W praktyce oznacza to potrzebę rozwijania bardziej dostępnych i elastycznych form wsparcia psychologicznego, które będą mogły być wykorzystywane również przez osoby nieidentyfikujące się z tradycyjnymi formami pomocy społecznej.

Kolejnym wyzwaniem pozostaje zapewnienie skutecznego wsparcia rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Problemy takie jak ubóstwo, uzależnienia, przemoc domowa czy trudności wychowawcze rzadko występują w izolacji i często wzajemnie się wzmacniają. W takich sytuacjach szczególnego znaczenia nabiera rozwijanie zintegrowanych form pracy z rodziną, obejmujących zarówno wsparcie socjalne, jak i działania terapeutyczne, edukacyjne oraz aktywizujące.

Istotnym wyzwaniem dla lokalnego systemu usług społecznych jest również dalsze wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze polityki społecznej. Pomimo funkcjonowania wielu instytucji i organizacji działających na rzecz mieszkańców istnieje potrzeba dalszego rozwijania bardziej zintegrowanych form współpracy, które pozwolą na lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów oraz skuteczniejsze odpowiadanie na złożone problemy społeczne.

Jednocześnie warto podkreślić, że Kędzierzyn-Koźle dysponuje znaczącymi zasobami instytucjonalnymi, które mogą stanowić solidną podstawę do podejmowania działań odpowiadających na wskazane wyzwania. Doświadczenie lokalnych instytucji, rozwinięta infrastruktura społeczna, aktywność organizacji pozarządowych oraz zdolność miasta do pozyskiwania środków zewnętrznych stwarzają realne możliwości dalszego rozwijania systemu usług społecznych.

W tej perspektywie jednym z najważniejszych kierunków rozwoju lokalnej polityki społecznej staje się wzmacnianie usług świadczonych w środowisku lokalnym oraz rozwijanie bardziej zintegrowanego modelu wsparcia mieszkańców. Takie podejście jest zgodne zarówno z kierunkami współczesnej polityki społecznej, jak i z założeniami procesu deinstytucjonalizacji, który zakłada rozwój usług umożliwiających osobom wymagającym wsparcia jak najdłuższe funkcjonowanie w ich naturalnym środowisku życia.

CZĘŚĆ III:
Cele, zadania i działania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Założenia i logika interwencji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji dla Kędzierzyna-Koźla stanowi dokument operacyjny określający kierunki rozwoju systemu usług społecznych w mieście w latach 2027–2030. Jego celem jest stworzenie warunków umożliwiających osobom wymagającym wsparcia możliwie najdłuższe funkcjonowanie w środowisku lokalnym, przy jednoczesnym ograniczaniu konieczności korzystania z opieki instytucjonalnej.

Założenia planu wynikają bezpośrednio z wniosków sformułowanych w diagnozie sytuacji społecznej miasta oraz z ustaleń zawartych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Przeprowadzona analiza wskazuje, że Kędzierzyn-Koźle – podobnie jak wiele innych miast w Polsce – stoi obecnie przed wyzwaniami wynikającymi z procesów demograficznych, zmian struktury potrzeb mieszkańców oraz rosnącej złożoności problemów społecznych. W szczególności dotyczy to starzenia się społeczeństwa, rosnącego zapotrzebowania na usługi opiekuńcze, wzrostu znaczenia problemów zdrowia psychicznego oraz potrzeby wzmacniania systemu wsparcia dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Jednocześnie diagnoza wskazuje, że miasto dysponuje istotnymi zasobami umożliwiającymi rozwijanie nowoczesnego systemu usług społecznych. Należą do nich rozwinięta infrastruktura instytucjonalna, doświadczenie lokalnych instytucji w realizacji działań społecznych, aktywność organizacji pozarządowych oraz zdolność samorządu do pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację przedsięwzięć rozwojowych. W szczególności istotną rolę w lokalnym systemie wsparcia odgrywa Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który dysponuje doświadczeniem w realizacji różnorodnych form

wsparcia społecznego oraz deklaruje gotowość do rozwijania nowych usług odpowiadających na potrzeby mieszkańców.

Logika interwencji przyjęta w Lokalnym Planie Deinstytucjonalizacji opiera się na założeniu stopniowego wzmacniania usług świadczonych w środowisku lokalnym oraz rozwijania bardziej zintegrowanego systemu wsparcia mieszkańców. Podejście to jest zgodne z kierunkami współczesnej polityki społecznej, która zakłada rozwój usług umożliwiających osobom wymagającym wsparcia jak najdłuższe funkcjonowanie w ich naturalnym środowisku życia.

W praktyce oznacza to rozwijanie usług środowiskowych skierowanych do różnych grup mieszkańców, w szczególności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, rodzin w kryzysie oraz osób doświadczających problemów zdrowia psychicznego. Istotnym elementem tego procesu jest również wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi oraz innymi podmiotami działającymi w obszarze usług społecznych.

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji zakłada także rozwijanie działań o charakterze profilaktycznym i wspierającym, które pozwalają reagować na problemy społeczne na wcześniejszym etapie ich rozwoju. Dotyczy to w szczególności wsparcia psychologicznego dla dzieci i młodzieży, działań wspierających rodziny w kryzysie oraz inicjatyw wzmacniających aktywność społeczną mieszkańców.

Realizacja przyjętych założeń wymaga nie tylko rozwijania nowych usług społecznych, ale również lepszej koordynacji działań instytucji funkcjonujących w lokalnym systemie wsparcia. Dlatego istotnym elementem logiki interwencji jest wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz tworzenie bardziej zintegrowanego systemu usług społecznych.

Przyjęta logika interwencji zakłada, że rozwój usług środowiskowych oraz wzmocnienie współpracy pomiędzy instytucjami lokalnymi pozwolą w sposób bardziej skuteczny odpowiadać na potrzeby mieszkańców oraz zwiększyć efektywność lokalnej polityki społecznej. Takie podejście wpisuje się w szerszy proces deinstytucjonalizacji systemu wsparcia społecznego, który zakłada przesuwanie akcentu z opieki instytucjonalnej na usługi świadczone w środowisku lokalnym.

Cele Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Cel główny

Rozwój zintegrowanego systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu umożliwiającego osobom wymagającym wsparcia możliwie najdłuższe funkcjonowanie w środowisku lokalnym oraz ograniczanie konieczności korzystania z opieki instytucjonalnej.

Realizacja celu głównego zakłada rozwijanie usług środowiskowych, wzmacnianie współpracy instytucjonalnej oraz tworzenie bardziej dostępnego i zintegrowanego systemu wsparcia odpowiadającego na zmieniające się potrzeby mieszkańców miasta.

Cele szczegółowe

Cel szczegółowy 1

Rozwój usług środowiskowych wspierających osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami.

Jednym z kluczowych wyzwań wskazanych w diagnozie jest postępujące starzenie się społeczeństwa oraz związany z tym wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze i wsparcie w codziennym funkcjonowaniu. Rozwijanie usług świadczonych w środowisku lokalnym pozwala osobom starszym oraz osobom z niepełnosprawnościami zachować możliwie największą samodzielność oraz ograniczyć konieczność korzystania z opieki instytucjonalnej.

Cel szczegółowy 2

Wzmocnienie systemu wsparcia psychologicznego oraz działań na rzecz zdrowia psychicznego mieszkańców.

W diagnozie wskazano na rosnące znaczenie problemów zdrowia psychicznego w różnych grupach mieszkańców, w szczególności wśród dzieci i młodzieży oraz osób aktywnych zawodowo. Rozwój usług psychologicznych oraz działań profilaktycznych stanowi ważny element przeciwdziałania pogłębianiu się problemów społecznych oraz wspierania dobrostanu mieszkańców.

Cel szczegółowy 3

Rozwój systemu wsparcia dla osób doświadczających przeciążenia życiowego i tzw. ukrytych kryzysów społecznych.

Diagnoza wskazuje na rosnącą grupę mieszkańców znajdujących się w sytuacji przeciążenia obowiązkami zawodowymi i opiekuńczymi. Dotyczy to szczególnie osób, które łączą intensywną aktywność zawodową z opieką nad dziećmi oraz starzejącymi się rodzicami. Problemy te często pozostają niewidoczne w statystykach pomocy społecznej, jednak mogą prowadzić do chronicznego stresu, wypalenia zawodowego oraz pogorszenia kondycji psychicznej. W związku z tym istotne jest rozwijanie dostępnych form wsparcia psychologicznego, poradnictwa oraz działań profilaktycznych skierowanych również do tej grupy mieszkańców.

Cel szczegółowy 4

Wzmocnienie działań profilaktycznych i pomocowych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, w tym uzależnieniom behawioralnym.

W diagnozie wskazano na rosnące znaczenie nowych form uzależnień, szczególnie wśród młodzieży i młodych dorosłych. Uzależnienia behawioralne związane z nadmiernym korzystaniem z technologii cyfrowych, gier komputerowych czy mediów społecznościowych stanowią coraz częściej obserwowany problem społeczny. Wymaga to rozwijania działań profilaktycznych, edukacyjnych oraz wsparcia dla osób zagrożonych uzależnieniami.

Cel szczegółowy 5

Rozwój zintegrowanych form wsparcia dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Problemy społeczne takie jak ubóstwo, uzależnienia, przemoc domowa czy trudności wychowawcze często występują łącznie i wzajemnie się wzmacniają. W takich sytuacjach szczególnego znaczenia nabiera rozwijanie kompleksowych form pracy z rodziną obejmujących zarówno wsparcie socjalne, jak i działania terapeutyczne, edukacyjne oraz aktywizujące.

Cel szczegółowy 6

Wzmacnianie integracji społecznej oraz aktywności mieszkańców miasta.

Diagnoza wskazuje, że jednym z ważnych wyzwań współczesnych społeczności lokalnych jest przeciwdziałanie samotności oraz ograniczonym relacjom społecznym pomiędzy mieszkańcami. Dotyczy to zarówno osób starszych, jak i innych grup społecznych.

Rozwijanie działań integracyjnych, inicjatyw lokalnych oraz aktywności społecznej mieszkańców może przyczyniać się do wzmacniania kapitału społecznego miasta oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Kierunki działań i zadania Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Realizacja celów Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji wymaga zaplanowania konkretnych działań operacyjnych podejmowanych przez jednostki organizacyjne gminy oraz partnerów instytucjonalnych i społecznych funkcjonujących w lokalnym systemie usług społecznych. W związku z tym w niniejszym podrozdziale przedstawiono zestaw kluczowych kierunków działań oraz zadań służących osiągnięciu przyjętych celów szczegółowych planu.

Zestawienie działań zostało przygotowane w formie tabelarycznej, co pozwala na przejrzyste określenie zakresu planowanych interwencji, odpowiedzialności instytucjonalnej oraz podstawowych parametrów monitorowania realizacji planu. W tabelach wskazano realizatorów wiodących poszczególnych działań, partnerów instytucjonalnych, potencjalne źródła finansowania oraz wskaźniki umożliwiające ocenę postępów wdrażania planu.

W tabelach uwzględniono zarówno działania o charakterze systemowym, realizowane w ramach bieżących zadań jednostek organizacyjnych Gminy, jak i działania rozwojowe, których realizacja może być uzależniona od pozyskania środków zewnętrznych lub współpracy z partnerami instytucjonalnymi. Wskazano również potencjalne źródła finansowania działań, obejmujące w szczególności środki własne Gminy, programy rządowe, fundusze europejskie oraz inne dostępne instrumenty wsparcia.

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 1: Rozwój usług środowiskowych wspierających osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami.							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Rozwój usług opiekuńczych	Stopniowe zwiększanie dostępności usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania	CUS	NGO, podmioty ekonomii społecznej	budżet Gminy, programy rządowe	działanie pewne	liczba osób objętych usługami opiekuńczymi – min. 170 osób rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Rozwój usług asystenckich	Rozwijanie usług asystenta osoby z niepełnosprawnością	CUS	NGO	Fundusz Solidarnościowy, budżet Gminy	działanie warunkowe	liczba osób korzystających z usług asystenckich – min. 40 osób rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Rozwój dziennych form wsparcia	Wzmacnianie i rozwój dziennych form wsparcia dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami	Urząd Miasta, CUS	NGO w tym organizacje senioralne,	budżet Gminy, projekty UE, grant szwajcarski	działanie pewne	Stopień wykorzystania miejsc – min. 90 %	2027–2030
Aktywizacja społeczna seniorów	Organizacja działań integracyjnych i aktywizujących dla seniorów	CUS, MOK, MBP, MOSIR	NGO w tym organizacje senioralne, UTW	budżet Gminy, programy ministerialne, projekty UE, program szwajcarski	działanie pewne	liczba inicjatyw integracyjnych i aktywizujących dla seniorów – min. 15 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 1: Rozwój usług środowiskowych wspierających osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami.							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Dostępność transportowa	Rozwijanie usług transportu dla osób o ograniczonej mobilności	CUS	CUS, NGO	środki Gminy, PFRON, projekty UE, program szwajcarski	działanie warunkowe	liczba przejazdów w ramach transportu specjalistycznego – min. 400 rocznie	2027–2030
Teleopieka i nowe technologie	Rozwój usług teleopieki oraz systemów monitorowania bezpieczeństwa seniorów i osób z niepełnosprawnościami	CUS	NGO, instytucje ochrony zdrowia	środki Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba osób korzystających z usług teleopieki i/lub systemów monitorowania bezpieczeństwa– min. 50 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Profilaktyka zdrowotna	Organizacja działań edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie zdrowia, aktywności fizycznej i zdrowia psychicznego	Urząd Miasta, CUS,	NGO, instytucje ochrony zdrowia	środki Gminy, projekty UE	działanie pewne	Liczba działań profilaktycznych – min. 2 w roku	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 2: Wzmocnienie systemu wsparcia psychologicznego oraz działań na rzecz zdrowia psychicznego mieszkańców							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Rozwój dostępności wsparcia psychologicznego	Zwiększenie dostępności bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla mieszkańców	CUS	poradnie psychologiczne, organizacje pozarządowe	budżet Gminy, projekty UE, program szwajcarski	działanie częściowo warunkowe	liczba godzin poradnictwa psychologicznego organizowanego przez CUS – min. 20 godzin rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Wsparcie psychologiczne dzieci i młodzieży	Rozwijanie programów wsparcia psychologicznego w szkołach	szkoły	poradnia psychologiczno-pedagogiczna, CUS	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba szkół objętych programami wsparcia – min. 10	działanie ciągłe 2027–2030
Edukacja w zakresie zdrowia psychicznego	Organizacja działań edukacyjnych i kampanii społecznych dotyczących zdrowia psychicznego	Urząd Miasta,	szkoły, instytucje kultury, NGO	budżet Gminy, projekty UE	działanie pewne	liczba działań edukacyjnych – min. 8 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 2: Wzmocnienie systemu wsparcia psychologicznego oraz działań na rzecz zdrowia psychicznego mieszkańców							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Rozwój współpracy instytucjonalnej	Wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami wspierającymi zdrowie psychiczne mieszkańców	Urząd Miasta	CUS, szkoły, poradnie	środki własne Gminy	działanie pewne	liczba spotkań / inicjatyw współpracy – min. 2 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Wczesna interwencja kryzysowa	Rozwijanie systemu wsparcia dla osób w sytuacji kryzysu	CUS	policja, placówki ochrony zdrowia	budżet Gminy, programy rządowe	działanie częściowo warunkowe	liczba osób objętych wsparciem interwencyjnym – min. 80 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 3: Rozwój systemu wsparcia dla osób doświadczających przeciążenia życiowego i tzw. ukrytych kryzysów społecznych							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Wsparcie dla opiekunów osób zależnych	Organizacja opieki wytchnieniowej dla opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnościami	CUS	organizacje społeczne	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba osób korzystających ze wsparcia – min. 20 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Profilaktyka wypalenia zawodowego	Organizacja warsztatów i działań edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, w tym superwizji	Urząd Miasta	organizacje pozarządowe, CUS	budżet Gminy, projekty UE	działanie pewne	liczba warsztatów – min. 6 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Rozwój poradnictwa rodzinnego	Zwiększenie dostępności poradnictwa psychologicznego i rodzinnego	CUS	poradnie specjalistyczne	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba rodzin objętych poradnictwem – min. 50 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 3: Rozwój systemu wsparcia dla osób doświadczających przeciążenia życiowego i tzw. ukrytych kryzysów społecznych							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Wsparcie osób w kryzysach życiowych	Organizacja spotkań psychoedukacyjnych	CUS	UM	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	Liczba spotkań psychoedukacyjnych – min. 2 w roku	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 4: Wzmocnienie działań profilaktycznych i pomocowych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, w tym uzależnieniom behawioralnym							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Profilaktyka uzależnień wśród młodzieży	Realizacja programów profilaktycznych w szkołach	szkoły	CUS, organizacje pozarządowe	gminny program profilaktyki uzależnień	działanie pewne	liczba programów profilaktycznych – min. 12 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Edukacja w zakresie uzależnień behawioralnych	Kampanie edukacyjne dotyczące uzależnień cyfrowych i hazardowych	Urząd Miasta	szkoły, instytucje kultury	budżet Gminy, środki unijne	działanie warunkowe	liczba kampanii społecznych – min. 4 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Wsparcie terapeutyczne	Uzupełnienie dostępnej oferty poradnictwa terapeutycznego dla osób zagrożonych uzależnieniami i ich rodzin	CUS	placówki terapeutyczne	budżet Gminy,	działanie częściowo warunkowe	liczba osób objętych wsparciem przez CUS – min. 20 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 5: Rozwój zintegrowanych form wsparcia dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Wzmocnienie pracy z rodziną	Rozwijanie usług asystenta rodziny	CUS	organizacje pozarządowe	budżet Gminy	działanie pewne	liczba rodzin objętych wsparciem – min. 60 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Wsparcie rodzin w kryzysie	Rozwijanie poradnictwa specjalistycznego dla rodzin – uzupełnienie oferty w Gminie przez CUS	CUS	poradnie specjalistyczne	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba godzin poradnictwa specjalistycznego – min. 40 w roku	działanie ciągłe 2027–2030
Integracja działań instytucji	Wzmacnianie współpracy instytucjonalnej w zakresie wsparcia rodzin	Urząd Miasta	CUS, szkoły, policja	środki własne Gminy	działanie pewne	liczba spotkań zespołów międzyinstytucjonalnych – min. 6 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Wsparcie rodzin w kryzysie	Realizacja zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci w placówkach wsparcia dziennego	CUS	Organizacje pozarządowe	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba godzin zajęć socjoterapeutycznych – min. 150 godzin rocznie	działanie ciągłe 2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 6: Wzmacnianie integracji społecznej oraz aktywności mieszkańców							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Rozwój inicjatyw społecznych	Wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców	Urząd Miasta	organizacje społeczne	budżet Gminy	działanie pewne	liczba inicjatyw lokalnych – min. 20 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Integracja międzypokoleniowa	Organizacja wydarzeń integrujących różne grupy mieszkańców	instytucje kultury	szkoły, organizacje senioralne, CUS, Rady Osiedli	budżet Gminy	działanie pewne	liczba wydarzeń integracyjnych – min. 12 rocznie	działanie ciągłe 2027–2030
Rozwój wolontariatu	Wspieranie działań wolontariackich na rzecz społeczności lokalnej	Urząd Miasta	organizacje pozarządowe, CUS, szkoły	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba wolontariuszy zaangażowanych w działania społeczne – min. 150	2027–2030
Aktywizacja młodzieży	Udostępnienie infrastruktury dla inicjatyw młodzieżowych	Urząd Miasta	organizacje pozarządowe	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba udostępnionych lokalizacji - min. 1	2027–2030

Obszar działania w ramach celu szczegółowego 6: Wzmacnianie integracji społecznej oraz aktywności mieszkańców							
Kierunek działań	**Zadanie**	**Realizator wiodący**	**Partnerzy**	**Źródło finansowania**	**Charakter działania**	**Wskaźnik realizacji (wartość docelowa)**	**Termin**
Rozwój organizacji pozarządowych	Wspieranie organizacji pozarządowych poprzez szkolenia, doradztwo, współpracę, udostępnienie miejsca, wsparcie finansowe	CUS	organizacje pozarządowe, Urząd Miasta,	budżet Gminy, projekty UE	działanie częściowo warunkowe	liczba wspartych organizacji pozarządowych – min. 50	2027–2030

Przedstawione powyżej działania stanowią zestaw najważniejszych kierunków interwencji służących realizacji celów Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji w Kędzierzynie-Koźlu w latach 2027–2030. Ich konstrukcja odzwierciedla zarówno zidentyfikowane w diagnozie potrzeby mieszkańców, jak również potencjał instytucjonalny miasta w zakresie rozwijania nowoczesnych usług społecznych.

Zaplanowane działania koncentrują się przede wszystkim na rozwoju usług świadczonych w środowisku lokalnym, które umożliwiają osobom wymagającym wsparcia możliwie najdłuższe funkcjonowanie w miejscu zamieszkania. Dotyczy to w szczególności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, a także osób doświadczających różnego rodzaju kryzysów psychicznych lub przeciążenia obowiązkami życiowymi i zawodowymi.

Istotnym elementem przyjętej koncepcji działań jest rozwijanie wsparcia psychologicznego oraz działań profilaktycznych w obszarze zdrowia psychicznego. Współczesne problemy społeczne coraz częściej mają charakter złożony i obejmują nie tylko trudności materialne, lecz także problemy związane z przeciążeniem psychicznym, wypaleniem zawodowym czy rosnącą presją życia społecznego i zawodowego. W związku z tym rozwój dostępnych form wsparcia psychologicznego oraz działań edukacyjnych i profilaktycznych stanowi ważny element lokalnej polityki społecznej.

Równocześnie plan zakłada wzmacnianie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, w tym uzależnieniom behawioralnym, które w ostatnich latach stają się coraz bardziej widocznym problemem społecznym, szczególnie wśród młodzieży i młodych dorosłych.

Przyjęte działania mają charakter międzysektorowy i zakładają współpracę wielu instytucji funkcjonujących w lokalnym systemie usług społecznych. Oprócz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej istotną rolę w realizacji planu odgrywają szkoły, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, organizacje senioralne oraz inne podmioty aktywne w życiu społecznym miasta. Takie podejście pozwala lepiej wykorzystać lokalne zasoby instytucjonalne i społeczne oraz sprzyja budowaniu bardziej zintegrowanego systemu wsparcia dla mieszkańców.

Wskazane w tabelach działania obejmują zarówno przedsięwzięcia realizowane w ramach bieżących zadań gminy, jak również działania rozwojowe, których realizacja może być uzależniona od pozyskania dodatkowych źródeł finansowania lub współpracy z partnerami instytucjonalnymi. Takie podejście pozwala zachować elastyczność w realizacji planu oraz umożliwia wykorzystanie dostępnych programów wsparcia krajowego i międzynarodowego.

W konsekwencji zaproponowany zestaw działań tworzy spójny system interwencji społecznych, który umożliwia stopniowy rozwój usług środowiskowych, wzmacnianie integracji społecznej mieszkańców oraz zwiększanie dostępności wsparcia dla osób znajdujących się w różnych sytuacjach kryzysowych. Realizacja tych działań powinna przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców Kędzierzyna-Koźla oraz dalszego rozwoju lokalnego systemu usług społecznych.

Monitoring i ewaluacja realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Realizacja Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji wymaga systematycznego monitorowania postępów wdrażania zaplanowanych działań oraz oceny ich wpływu na rozwój lokalnego systemu usług społecznych. Monitoring i ewaluacja planu stanowią istotny element zarządzania polityką społeczną miasta, umożliwiając bieżącą ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz ewentualne wprowadzanie korekt w sposobie ich realizacji.

System monitorowania opiera się na analizie danych dotyczących realizacji działań wskazanych w tabelach operacyjnych planu, w szczególności w zakresie osiąganych wskaźników rzeczowych. Dane dotyczące realizacji poszczególnych działań będą gromadzone przez jednostki organizacyjne Gminy oraz instytucje zaangażowane w realizację planu, a następnie przekazywane do jednostki koordynującej monitoring planu.

Koordynację procesu monitorowania realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji prowadzić będzie Centrum Usług Społecznych we współpracy z właściwymi komórkami

Urzędu Miasta. Analiza postępów realizacji planu powinna być prowadzona w cyklu rocznym i obejmować w szczególności ocenę stopnia realizacji zaplanowanych działań oraz osiąganych wartości wskaźników.

Wyniki monitoringu mogą stanowić podstawę do aktualizacji lub modyfikacji działań przewidzianych w planie, w szczególności w sytuacji pojawienia się nowych potrzeb społecznych lub nowych możliwości finansowania usług społecznych.

Istotnym elementem systemu ewaluacji planu jest również ocena stopnia osiągnięcia celu głównego Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji, którym jest rozwój usług środowiskowych oraz wzmacnianie systemu wsparcia umożliwiającego mieszkańcom możliwie najdłuższe funkcjonowanie w środowisku lokalnym.

Podmiot	Rola w monitorowaniu realizacji LPDI
Centrum Usług Społecznych	koordynacja procesu monitorowania realizacji planu, gromadzenie danych dotyczących realizacji działań oraz przygotowywanie okresowych informacji o postępach wdrażania LPDI
Urząd Miasta Kędzierzyn-Koźle	analiza strategiczna realizacji planu, koordynacja współpracy pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Gminy oraz identyfikowanie możliwości rozwoju usług społecznych
Jednostki organizacyjne Gminy i partnerzy realizujący działania	przekazywanie danych dotyczących realizacji działań oraz osiąganych wskaźników
Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle	ocena realizacji planu w ramach sprawowania funkcji kontrolnej oraz analiza kierunków dalszego rozwoju polityki społecznej miasta

System monitorowania realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji opiera się na współpracy kilku poziomów instytucjonalnych funkcjonujących w lokalnym systemie usług społecznych. Kluczową rolę w procesie monitorowania pełni Centrum Usług Społecznych, które odpowiada za bieżące gromadzenie i analizę danych dotyczących realizacji działań zaplanowanych w ramach LPDI.

Istotną rolę w procesie ewaluacji pełni również Urząd Miasta, który – w oparciu o dane przekazywane przez jednostki organizacyjne Gminy – dokonuje oceny strategicznej realizacji planu oraz identyfikuje kierunki dalszego rozwoju lokalnej polityki społecznej. Dzięki temu możliwe jest nie tylko monitorowanie stopnia realizacji poszczególnych działań, lecz także ocena ich znaczenia dla rozwoju systemu usług społecznych w mieście.

W proces monitorowania włączone są także inne instytucje realizujące działania wskazane w planie, w tym szkoły, instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty współpracujące z Gminą. Pozwala to na pozyskiwanie danych z różnych obszarów funkcjonowania lokalnej społeczności oraz zapewnia bardziej kompleksową ocenę efektów realizacji planu.

Na poziomie strategicznym istotną rolę w ocenie realizacji planu pełni Rada Miasta, która w ramach swoich kompetencji może analizować stopień realizacji działań oraz kierunki dalszego rozwoju lokalnej polityki społecznej.

Wyniki monitoringu realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji będą stanowiły ważne narzędzie wspierające zarządzanie lokalną polityką społeczną. Analiza osiąganych wskaźników oraz stopnia realizacji zaplanowanych działań pozwoli na bieżącą ocenę skuteczności podejmowanych interwencji oraz identyfikowanie obszarów wymagających dalszego rozwoju lub wzmocnienia działań.

Wnioski wynikające z monitoringu mogą stanowić podstawę do aktualizacji kierunków działań w zakresie usług społecznych, planowania nowych inicjatyw oraz podejmowania decyzji dotyczących wykorzystania dostępnych źródeł finansowania. Dzięki temu Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji będzie pełnił nie tylko funkcję dokumentu planistycznego, lecz także praktycznego narzędzia wspierającego rozwój systemu usług społecznych w Kędzierzynie-Koźlu.

Wskaźniki monitorowania realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji				
Obszar monitorowania	**Wskaźnik**	**Wartość docelowa**	**Źródło danych**	**Częstotliwość pomiaru**
Rozwój usług środowiskowych	liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania	wzrost o min. 10% do 2030 r.	CUS	corocznie
Usługi asystenckie	liczba osób korzystających z usług asystenta osoby z niepełnosprawnością	min. 40 osób rocznie	CUS	corocznie
Wsparcie psychologiczne	liczba mieszkańców korzystających z poradnictwa psychologicznego	min. 250 osób rocznie	CUS, szkoły	corocznie
Profilaktyka uzależnień	liczba programów profilaktycznych realizowanych w szkołach	min. 12 rocznie	szkoły, Urząd Miasta	corocznie
Wsparcie rodzin	liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny	min. 60 rodzin rocznie	CUS	corocznie
Integracja społeczna	liczba inicjatyw społecznych i integracyjnych realizowanych na terenie miasta	min. 20 rocznie	Urząd Miasta, instytucje kultury	corocznie
Rozwój usług społecznych	liczba mieszkańców korzystających z usług społecznych realizowanych w środowisku lokalnym	wzrost o min. 20% do 2030 r.	CUS, Urząd Miasta	corocznie

Źródła finansowania realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Realizacja działań przewidzianych w Lokalnym Planie Deinstytucjonalizacji wymaga zapewnienia odpowiednich środków finansowych umożliwiających rozwój i funkcjonowanie usług społecznych na terenie miasta. Niniejszy rozdział nie zawiera analizy kosztów realizacji planu, natomiast wskazuje przede wszystkim możliwe źródła finansowania, uwzględniając zarówno środki własne Gminy, jak i potencjalne środki zewnętrzne, które mogą zostać pozyskane na realizację zaplanowanych działań. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację działań zaplanowanych w Planie będzie zależna od ich zakresu, harmonogramu realizacji, aktualnej sytuacji finansowej Gminy oraz jej możliwości inwestycyjnych. Kluczowe znaczenie będą miały także założenia długoterminowej polityki finansowej i społecznej miasta.

Ze względu na charakter Planu oraz zróżnicowany status działań przewidzianych w jego ramach przyjęto dwa poziomy finansowania. Pierwszy z nich obejmuje **minimalny poziom finansowania**, konieczny do realizacji działań o charakterze systemowym, które mieszczą się w zakresie bieżących zadań realizowanych w Gminie. Są to działania określone w Planie jako działania pewne, ujmowane w budżetach poszczególnych jednostek organizacyjnych Gminy. Drugi poziom obejmuje **maksymalny poziom finansowania**, uwzględniający zarówno działania pewne, jak i działania rozwojowe, określone w planie jako działania warunkowe lub częściowo warunkowe, których realizacja może być uzależniona od pozyskania środków zewnętrznych.

Takie podejście pozwala zachować elastyczność finansową planu oraz umożliwia dostosowanie skali planowanych działań do dostępnych źródeł finansowania.

Działania z zakresu rozwoju usług społecznych powinny być finansowane w ramach tzw. montażu finansowego wszystkich dostępnych źródeł finansowania usług, czyli środków samorządu terytorialnego, środków z dotacji rządowych, środków Unii Europejskiej, innych źródeł zewnętrznych, a także – w przypadkach przewidzianych przepisami – odpłatności ponoszonej przez osoby korzystające z usług. Ponadto istotne znaczenie ma

aktywność organizacji pozarządowych, które mogą ubiegać się o dotacje na realizację zadań w ramach programów finansowanych przez instytucje publiczne oraz inne fundusze.

Skuteczne wdrożenie LPDI wymaga synergii różnych źródeł finansowania, zarówno publicznych, jak i prywatnych. Warto łączyć, w miarę możliwości, środki unijne z krajowymi i lokalnymi, wykorzystując doświadczenie organizacji pozarządowych oraz potencjał sektora prywatnego. Długoterminowe zaangażowanie w zapewnienie środków na deinstytucjonalizację pozwoli na budowę bardziej skutecznego i dostępnego systemu usług społecznych.

Podmioty realizujące i wykonujące Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji

Realizacja Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji wymaga współpracy wielu instytucji funkcjonujących w lokalnym systemie usług społecznych. W dokumencie wyróżniono dwa poziomy odpowiedzialności za wdrażanie planu: realizatorów planu odpowiedzialnych za jego koordynację oraz wykonawców działań, którzy uczestniczą w realizacji poszczególnych zadań przewidzianych w planie.

Realizatorzy planu

Realizatorami LPDI są przede wszystkim Urząd Miasta oraz CUS.

Urząd Miasta pełni rolę instytucji odpowiedzialnej za strategiczną koordynację realizacji Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji. Do jego zadań należy w szczególności nadzór nad realizacją działań przewidzianych w planie, koordynowanie współpracy pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Gminy oraz inicjowanie działań służących rozwojowi lokalnego systemu usług społecznych. Urząd Miasta odpowiada również za zapewnienie

odpowiednich warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających realizację planu.

CUS natomiast pełni kluczową rolę w realizacji działań przewidzianych w Lokalnym Planie Deinstytucjonalizacji, w szczególności w obszarze wsparcia osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Centrum odpowiada za realizację wielu usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, w tym usług opiekuńczych, poradnictwa specjalistycznego czy działań wspierających rodziny. CUS uczestniczy także w procesie monitorowania realizacji planu oraz gromadzenia danych dotyczących osiąganych wskaźników.

Wykonawcy działań

Wykonawcami zadań są jednostki samorządu terytorialnego, Policja, organizacje pozarządowe, podmioty medyczne, szkoły, przedszkola, a także parafie i związki wyznaniowe. Uczestniczą w realizacji działań przewidzianych w planie w ramach swoich statutowych działań i kompetencji. Jakość i komplementarność realizowanych w Gminie usług społecznych zależy nie tylko od ich zaangażowania i elastycznego reagowania na pojawiające się potrzeby mieszkańców, ale także od ich otwartości na współpracę z pozostałymi realizatorami usług społecznych w Gminie.

Podsumowanie

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji dla Kędzierzyna-Koźla na lata 2027–2030 stanowi kompleksową odpowiedź na zidentyfikowane w diagnozie potrzeby mieszkańców oraz kierunki rozwoju lokalnego systemu usług społecznych. Dokument opiera się na założeniu stopniowego wzmacniania usług świadczonych w środowisku lokalnym, rozwijania wsparcia dla osób i rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych oraz budowania bardziej dostępnego i zintegrowanego systemu pomocy społecznej. Zaproponowane cele, działania oraz mechanizmy monitorowania uwzględniają zarówno aktualne wyzwania społeczne miasta, jak i istniejące zasoby instytucjonalne, organizacyjne oraz finansowe.

Realizacja planu będzie możliwa dzięki współpracy wielu podmiotów funkcjonujących w lokalnym systemie usług społecznych – w szczególności Urzędu Miasta, Centrum Usług Społecznych oraz jednostek organizacyjnych Gminy, a także partnerów instytucjonalnych i społecznych. Przyjęta konstrukcja planu umożliwia elastyczne dostosowywanie działań do zmieniających się potrzeb mieszkańców oraz korzystanie z różnych źródeł finansowania, w tym środków własnych gminy oraz funduszy zewnętrznych. W dłuższej perspektywie realizacja planu powinna przyczynić się do wzmocnienia lokalnego systemu usług społecznych, poprawy jakości życia mieszkańców oraz budowania bardziej spójnej i solidarnej wspólnoty lokalnej.

Istotne jest również uwzględnienie korzyści finansowych, jakie może przynieść proces deinstytucjonalizacji w Gminie. Proces ten może przyczynić się do ograniczenia kosztów związanych z pobytem mieszkańców w placówkach całodobowych poprzez rozwój bardziej elastycznych form wsparcia środowiskowego, w tym usług świadczonych w miejscu zamieszkania oraz usług sąsiedzkich. Dodatkowo inwestowanie w lokalne formy wsparcia może stymulować rozwój rynku pracy w regionie, tworząc miejsca pracy dla opiekunów, terapeutów i innych specjalistów.

Odpowiedzialny za sporządzenie informacji
Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy
Społecznej w Kędzierzynie-Koźlu
Agata Morkis (-)